

๔. โปตลียสูตร^๑

[๓๑] เอวเมเม สุตํ : เอกํ สมยํ ภควา องคุตตราเปสุ วิหริติ, อาปณํ นาม องคุตตราปานํ นิคมํ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย อาปณํ ปิณฺฑทาย ปาวีสี; อาปณฺเ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต, เยน อณฺณตโร วณฺสนฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย, ตํ วณฺสนฺทํ อชฺโณคฺคาเหตุวาท^๒ อณฺณตรสฺมี รุกฺขมุเล ทิวาวิหารํ นิสีทิ. โปตฺลียปิ โข คหปติ สมฺปนฺนนิวาสนปาปุโร^๓ ฉตฺตูปาหฺนา^๔ ชงฺขาวิหารํ อนุจกฺกมาโน อนุวิจฺจมาโน, เยน โส วณฺสนฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ วณฺสนฺทํ อชฺโณคฺคาเหตุวาท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ. เอกมฺนตํ จิตํ โข โปตฺลียํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ “สวฺวิชฺชนติ โข คหปติ อาสนานิ, สเจ อากฺขสิ นิสีทา”ติ. เอวํ วุตฺเต โปตฺลีย คหปติ “คหปติวาทฺเตน มํ สมฺโณ โคตโม สมฺมาจฺรติ”ติ กุปีโต อนตฺตมโน ตฺถนํ อโหสิ. ทฺติยมฺปิ โข ภควา โปตฺลียํ คหปตึ เอตทโวจ “สวฺวิชฺชนติ โข คหปติ อาสนานิ, สเจ อากฺขสิ นิสีทา”ติ. เอวํ วุตฺเต โปตฺลีย คหปติ “คหปติวาทฺเตน มํ สมฺโณ โคตโม สมฺมาจฺรติ”ติ กุปีโต อนตฺตมโน ตฺถนํ อโหสิ. ตฺติยมฺปิ โข ภควา โปตฺลียํ คหปตึ เอตทโวจ “สวฺวิชฺชนติ โข คหปติ อาสนานิ, สเจ อากฺขสิ นิสีทา”ติ. เอวํ วุตฺเต โปตฺลีย คหปติ “คหปติวาทฺเตน มํ สมฺโณ โคตโม สมฺมาจฺรติ”ติ กุปีโต อนตฺตมโน ภควนฺตํ เอตทโวจ “ตฺยิทํ โภ โคตม นจฺฉนฺนํ ตฺยิทํ นปฺปฏิรูโป, ยํ มํ ตวํ คหปติวาทฺเตน สมฺมาจฺรติ”ติ. เต हि เต คหปติ อากาธา เต ลิงฺคา เต นิमितฺตา ยถา ตํ คหปติสฺสาติ. ตถา हि ปน เม โภ โคตม สพฺเพ กมฺมณฺตา ปฏิกฺกิตฺตา, สพฺเพ โวหารา สมฺมจฺฉินฺนาติ. ยถากถํ ปน เต คหปติ สพฺเพ กมฺมณฺตา ปฏิกฺกิตฺตา, สพฺเพ โวหารา สมฺมจฺฉินฺนาติ. อิทฺธ เม โภ โคตม ยํ อโหสิ ธนํ วา ธณฺณํ วา รชตํ วา ชาตฺรูปํ วา, สพฺพนฺตํ ปุตฺตานํ ทายชฺชํ นิยฺยาตํ. ตตฺถาหํ อนฺโนวาทิ อนฺนปวาทิ ฆาตฺถจฺฉาทนปฺรโม วิหฺรามิ. เอวํ โข เม^๕ โภ โคตม สพฺเพ กมฺมณฺตา ปฏิกฺกิตฺตา, สพฺเพ โวหารา สมฺมจฺฉินฺนาติ. อณฺณถา โข ตวํ คหปติ โวหารสมฺมจฺฉเฑทํ วเทสิ,^๖ อณฺณถา จ ปน อริยสฺส วินฺเย โวหารสมฺมจฺฉเฑโท โหติตีติ. ยถากถํ ปน ภนฺเต อริยสฺส วินฺเย โวหารสมฺมจฺฉเฑโท โหติ; สาธุ เม ภนฺเต ภควา

^๑ มัชฌิมนิกาย มัชฌิมนิพนธ์สารกั พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ ฉบับมจร.

^๒ สี่,สุยา.,กั. อชโณคเหตุวาท; อี.,ม. อชโณคาคเหตุวาท,

^๓ ฉ.,ม. นิวาสนปาปุโร

^๔ ม. ฉตตูปาหโน

^๕ เอวญจ เม ; ม. เอว เม

^๖ ฉ.,ม.,สี่.,อี. วเทสิ

ตถา ฌมมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเณโท โหตีติ. เตนฺหิ คหปติ สฺสุณาหิ สาธุ กํ มนสิกรโหติ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ฆนฺเต”ติ โข โปตฺลียํ คหปติ ฆควโต ปจฺจสฺสโสสิ.

[๓๒] ฆควา เอตทโวจ : อญฺญํ โข อิมํ คหปติ ฌมฺมา อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเณทฺยํ สํวตฺตฺนฺติ. กตฺเม อญฺญํ ? อปฺปาณาติปาตํ นิสฺสํสา ย ปาณาติปาโต ปหาตพฺโพ, ทินฺนาทานํ นิสฺสํสา อทินฺนาทานํ ปหาตพฺพํ, สจฺจํ วาจํ^๗ นิสฺสํสา มุสฺสาวาทํ ปหาตพฺโพ, อปิสฺสุณํ วาจํ นิสฺสํสา ปิสฺสุณา วาจา ปหาตพฺพา, อคิทฺธิโลภํ นิสฺสํสา คิทฺธิโลภํ ปหาตพฺโพ, อนินฺทาโรสํ นิสฺสํสา นินฺทาโรโส ปหาตพฺโพ, อุกฺโกธูปายาสํ นิสฺสํสา โกธูปายาโส ปหาตพฺโพ, อนติมานํ นิสฺสํสา อติมานํ ปหาตพฺโพ. อิมํ โข คหปติ อญฺญํ ฌมฺมา สํขิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน อวิภตฺตา, อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเณทฺยํ สํวตฺตฺนฺตีติ. เยเม ปน^๘ ฆนฺเต ฆควตา อญฺญํ ฌมฺมา สํขิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน อวิภตฺตา, อริยสฺส วินเย โวหารสมฺมุจฺเณทฺยํ สํวตฺตฺนฺติ; สาธุ เม ฆนฺเต ฆควา อิมํ อญฺญํ ฌมฺมา วิตฺถาเรน^๙ วิภตฺตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. เตนฺหิ คหปติ สฺสุณาหิ, สาธุ กํ มนสิกรโหติ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ฆนฺเต”ติ โข โปตฺลียํ คหปติ ฆควโต ปจฺจสฺสโสสิ. ฆควา เอตทโวจ :

[๓๓] “อปฺปาณาติปาตํ นิสฺสํสา ย ปาณาติปาโต ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปนฺตํ วุตฺตํ, กิณฺเณตํ ปฏฺวิจฺจ วุตฺตํ ? อิทํ คหปติ อริยสฺสาวโก อิติ ปฏฺวิสสญฺจิขติ : เยสํ โข อหํ สญฺโฆชนานํ เหตุํ ปาณาติปาตํ อสฺสํ, เตสํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเณทฺยํ ปฏฺวิปนฺโน. อหฺนฺเจว โข ปนฺ ปาณาติปาตํ อสฺสํ, อตฺตํปิ มํ อุปวเพยฺย ปาณาติปาตปจฺจยา, อนฺนํ วิญญู^{๑๐} ครเหยฺยํ ปาณาติปาตปจฺจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา ทฺวคฺคิตฺติ ปาฏิกงฺขา ปาณาติปาตปจฺจยา. เอตทฺว โข ปนฺ สญฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิทํ ปาณาติปาโต. เย จ ปาณาติปาตปจฺจยา อุปฺปชฺเซยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ, ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิรตสฺส เอวํส เต อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ น โหนฺติ. “อปฺปาณาติปาตํ นิสฺสํสา ย ปาณาติปาโต ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺวิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๔] “ทินฺนาทานํ นิสฺสํสา อทินฺนาทานํ ปหาตพฺพน”ติ อิติ โข ปนฺตํ วุตฺตํ, กิณฺเณตํ ปฏฺวิจฺจ วุตฺตํ ? อิทํ คหปติ อริยสฺสาวโก อิติ ปฏฺวิสสญฺจิขติ : เยสํ โข อหํ สญฺโฆชนานํ เหตุํ อทินฺนาทนายํ อสฺสํ, เตสํ สญฺโฆชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเณทฺยํ ปฏฺวิปนฺโน. อหฺนฺเจว โข ปนฺ อทินฺนาทนายํ อสฺสํ, อตฺตํปิ มํ อุปวเพยฺย อทินฺนาทานปจฺจยา, อนฺนํ วิญญู ครเหยฺยํ อทินฺนาทานปจฺจยา, กายสฺส เภทา ปรี มรณฺา ทฺวคฺคิตฺติ ปาฏิกงฺขา อทินฺนาทานปจฺจยา. เอตทฺว โข ปนฺ สญฺโฆชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิทํ อทินฺนาทานํ. เย จ

^๗ ฉ.,ม. สจฺจวาจํ

^๘ ฉ. เยเม

^๙ ม. วิตฺถาเรตฺวา

^{๑๐} ฉ.,ม. อนฺนํ วิญฺญาปิ มํ วิญญู

อทินนาทานปัจจยา อุปปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, อทินนาทานา ปฏิวิรตสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนติ. “ทินนาทานํ นิสฺสาย อทินนาทานํ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๕] “สจฺจํ วาจํ นิสฺสาย มุสฺสาวาทो ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิท คหปติ อริยสวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ : เยสํ โข อหํ สณฺโณชนานํ เหตุ มุสฺสาวาที อสฺสํ, เตสํ สณฺโณชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเจทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมเจว โข ปน มุสฺสาวาที อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย มุสฺสาวาทปัจจยา, อนฺนวิจฺจ วิณฺญฺ ครหฺเมยฺยํ มุสฺสาวาทปัจจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺนา ทฺถคฺคิตฺติ ปาฏิกงฺขา มุสฺสาวาทปัจจยา. เอตฺเทว โข ปน สณฺโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทิตํ มุสฺสาวาโท. เย จ มุสฺสาวาทปัจจยา อุปปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, มุสฺสาวาทา ปฏิวิรตสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนติ. “สจฺจํ วาจํ นิสฺสาย มุสฺสาวาทอ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๖] “อปิสุณฺณํ วาจํ นิสฺสาย ปิสุณฺนา วาจา ปหาตพฺพา”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิท คหปติ อริยสวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ : เยสํ โข อหํ สณฺโณชนานํ เหตุ ปิสุณฺนวาโจ อสฺสํ, เตสํ สณฺโณชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเจทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมเจว โข ปน ปิสุณฺนวาโจ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย ปิสุณฺนวาจาปัจจยา, อนฺนวิจฺจ วิณฺญฺ ครหฺเมยฺยํ ปิสุณฺนวาจาปัจจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺนา ทฺถคฺคิตฺติ ปาฏิกงฺขา ปิสุณฺนวาจาปัจจยา. เอตฺเทว โข ปน สณฺโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทิตํ ปิสุณฺนวาจา. เย จ ปิสุณฺนวาจาปัจจยา อุปปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, ปิสุณฺนาย วาจาเย ปฏิวิรตสฺส เอวํส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนติ. “อปิสุณฺณํ วาจํ นิสฺสาย ปิสุณฺนา วาจา ปหาตพฺพา”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๗] “อคิทธิโลภํ นิสฺสาย คิทธิโลภो ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิท คหปติ อริยสวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ : เยสํ โข อหํ สณฺโณชนานํ เหตุ คิทธิโลภํ อสฺสํ, เตสํ สณฺโณชนานํ ปหานาย สมฺมุจฺเจทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมเจว โข ปน คิทธิโลภํ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย คิทธิโลภปัจจยา, อนฺนวิจฺจ วิณฺญฺ ครหฺเมยฺยํ คิทธิโลภปัจจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺนา ทฺถคฺคิตฺติ ปาฏิกงฺขา คิทธิโลภปัจจยา. เอตฺเทว โข ปน สณฺโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทิตํ คิทธิโลภ. เย จ คิทธิโลภปัจจยา อุปปชฺเชยฺยํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, คิทธิโลภ¹¹ ปฏิวิรตสฺส¹² เอวํส เต อาสวา วิฆาต ปริฬาหา น โหนติ. “อคิทธิโลภํ นิสฺสาย คิทธิโลภอ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๘] “อนินทาโรสํ นิสฺสาย นินทาโรโส ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิท คหปติ อริยสวโก อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ : เยสํ โข อหํ

¹¹ สยา. อคิทธิโลภิสฺส

¹² อยํ ปาโร น ทิสฺสติ

สณโณชนานํ เหตุ นินทาโรสี อสฺสํ, เตสํ สณโณชนานํ ปหานาย สมฺมจฺเฌทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมจฺว โข ปน นินทาโรสี อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปฺวทฺเตยฺ นินทาโรสปจฺจยา, อนฺุวิจฺจ วิณฺญฺ ครฺเหยฺยํ นินทาโรสปจฺจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา ทฺุคฺคติ ปาฏิกงฺขา นินทาโรสปจฺจยา. เอตฺทว โข ปน สณโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิํ นินทาโรโส. เย จ นินทาโรสปจฺจยา อุปฺปชฺเซยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ, อนินทาโรสีสฺส เอวํส เต อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ น โหนฺติ. “อนินทาโรสี นิสฺสาย นินทาโรโส ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๓๙] “อกฺโกฏฺฐปายาสํ นิสฺสาย โกฏฺฐปายาสํ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปนฺตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิทฺ คหฺปติ อริยสวํโก อิติ ปฏิสฺสยจิกฺขติ : เยสํ โข อหํ สณโณชนานํ เหตุ โกฏฺฐปายาสํ อสฺสํ, เตสํ สณโณชนานํ ปหานาย สมฺมจฺเฌทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมจฺว โข ปน โกฏฺฐปายาสํ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปฺวทฺเตยฺ โกฏฺฐปายาสปจฺจยา อนฺุวิจฺจ วิณฺญฺ ครฺเหยฺยํ โกฏฺฐปายาสปจฺจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา ทฺุคฺคติ ปาฏิกงฺขา โกฏฺฐปายาสปจฺจยา. เอตฺทว โข ปน สณโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิํ โกฏฺฐปายาสํ. เย จ โกฏฺฐปายาสปจฺจยา อุปฺปชฺเซยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ, อกฺโกฏฺฐปายาสิสฺส เอวํส เต อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ น โหนฺติ. “อกฺโกฏฺฐปายาสํ นิสฺสาย โกฏฺฐปายาสํ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๔๐] “อนติมานํ นิสฺสาย อติมานํ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ โข ปนฺตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ? อิทฺ คหฺปติ อริยสวํโก อิติ ปฏิสฺสยจิกฺขติ : เยสํ โข อหํ สณโณชนานํ เหตุ อติมานํ อสฺสํ, เตสํ สณโณชนานํ ปหานาย สมฺมจฺเฌทาย ปฏิปนฺโน. อหฺมจฺว โข ปน อติมานํ อสฺสํ, อตฺตปิ มํ อุปฺวทฺเตยฺ อติมานปจฺจยา, อนฺุวิจฺจปิ มํ วิณฺญฺ ครฺเหยฺยํ อติมานปจฺจยา, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา ทฺุคฺคติ ปาฏิกงฺขา อติมานปจฺจยา. เอตฺทว โข ปน สณโณชนํ เอตํ นีวรณํ, ยทฺธิํ อติมานํ. เย จ อติมานปจฺจยา อุปฺปชฺเซยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ, อนติมานิสฺส เอวํส เต อาสวํ วิฆาตปริฬาหํ น โหนฺติ. “อนติมานํ นิสฺสาย อติมานํ ปหาตพฺโพ”ติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

[๔๑] อิมํ โข คหฺปติ อฏฺฐ ฐมฺมา สํชิตฺเตน วุตฺตา, วิตฺถาเรน วิภตฺตา,¹³ เย อริยสฺส วินฺเย ปหานาย โวหารสมฺมจฺเฌทาย สํวตฺตนฺติ, น เตวฺว ตาว อริยสฺส วินฺเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเฌโท โหตฺติ.

ยถากถํ ปน ฆนฺเต อริยสฺส วินฺเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเฌโท โหติ. สาธุ เม ฆนฺเต ภควา ตถา ฐมฺมํ เทเสตุ, ยถา อริยสฺส วินฺเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเฌโท โหตฺติ. เตนฺหิ คหฺปติ สุณฺาหิ, สาธุกํ มนสิโกโรหิ, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ฆนฺเต”ติ โข โปตฺลิโย คหฺปติ ภควโต ปจฺจสฺสํ. ภควา เอตทฺวโจ :

¹³ ,ม. อวิภตฺตา

กามาที่นวกถา

[๔๒] เสยยถาปี คหปติ กุกุโร ชิงฉฉาทุพพลยปรโต โคฆาตกสุน์ ปจจุปฏิจโต อสส, ตเมน ทกโข โคฆาตโก วา โคฆาตกนเตวาสิ วา อฏฺฐิภังกล์ สุนิกนตํ นิกนตํ นิมนสํ โลหิตมกฺขิตํ อุปจฺจุเมยฺย,¹⁴ ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ ? อปี นุ โข โส กุกุโร อมฺเ อฏฺฐิภังกล์ สุนิกนตํ นิกนตํ นิมนสํ โลหิตมกฺขิตํ ปเลหนโต ชิงฉฉาทุพพลยํ ปฏฺวิเนยฺยาติ. โน เหตุ ภาเน. ตํ กิสฺส เหตุ ? อหํ हि ภาเน อฏฺฐิภังกล์ สุนิกนตํ นิกนตํ นิมนสํ โลหิตมกฺขิตํ, ยาวเทว ปน โส กุกุโร กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อสฺสาติ. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสถจิกฺขติ “อฏฺฐิภังกลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา,¹⁵ อาทินโว เอตถ ภิกฺขุโยติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปปณฺณาย ทิสฺวา ยายํ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตฺติตา, ตํ อภินิเวชเตวา ยายํ อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตฺติตา, ยตถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, ตเมว อุเปกฺขิ ภาเวติ.

[๔๓] เสยยถาปี คหปติ คิชโณ วา กงฺโก วา กุลโล วา มสฺเปสิมาทาย อุทฺทเหยยฺย,¹⁶ ตเมน คิชมาปี กงฺกาปี กุลลาปี อนุปตฺติวา อนุปตฺติวา วิตฺจเจยฺยํ วิราเชยฺยํ.¹⁷ ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ ? สเจ โส คิชโณ วา กงฺโก วา กุลโล วา ตํ มสฺเปสิ น ชิปฺปเมว ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย. โส ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺจเจยฺย, มรณมตฺตํ วา ทฺวขณฺติ. เอว ภาเน. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสถจิกฺขติ “มสฺเปสุปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขุโย”ติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปปณฺณาย ทิสฺวา ยายํ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตฺติตา, ตํ อภินิเวชเตวา ยายํ อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตฺติตา, ยตถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา อปริเสสา นิรุชฺฌนฺติ, ตเมว อุเปกฺขิ ภาเวติ.

[๔๔] เสยยถาปี คหปติ ปุริโส อาทิตตํ ตินฺนุกํ อาทาย ปฏฺฐิวาตํ คจเจยฺย. ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ, สเจ โส ปุริโส ตํ อาทิตตํ ตินฺนุกํ น ชิปฺปเมว ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย. ตสฺส สา อาทิตฺตา ตินฺนุกา หตถํ วา ทฺเหยย, พาหุ วา ทฺเหยย, อณฺณตฺรํ วา อณฺณตฺรํ วา องฺคปจฺจจํ¹⁸ วา ทฺเหยย. โส ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺจเจยฺย, มรณมตฺตํ วา ทฺวขณฺติ. เอว ภาเน. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสถจิกฺขติ “ตินฺนุกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺทฺชา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขุโย”ติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปปณฺณาย ทิสฺวา ฯเปฯ ตเมว อุเปกฺขิ ภาเวติ.

¹⁴ ฉ. อุปฺจฺจุเมยฺย; ม. อุปจฺจุเมยฺย; อ. อุปจฺจุเมยฺย

¹⁵ ฉ.,ม.,อ. พหุปายาสา

¹⁶ ฉ.,ม. อุฏฺฐิเหยย

¹⁷ ฉ.,ม. วิสฺสชฺเชยฺย

¹⁸ ส.อ. ทฺเหยย. อณฺณตฺรํ วา องฺคปจฺจจํ

[๔๕] เสยยถาปี คหปติ อังคารกาสุ สาธิโกปรีสา ปุรา อังคารานัน วิตัจจิกานัน วิตธูมานัน. อถ ปุริโส อากจเฉยย ชีวิตุกาโม อมริตูกาโม สุขกาโม ทุกขปฏิกกุล, ตเมนน เทว พลวนโต ปรีสา นานาพาหาสุ คเหตุวา อังคารกาสุ อุกทฺธเมยฺย. ตํ ก็ มณฺเฬสิ คหปติ ? อปี นุ โส ปุริโส อิติจิตฺติเจว กายํ สนฺนาเมยฺยาติ. เอวํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ ? วิทิตํ ทิ ภาณเต ตสฺส ปุริสสฺส “อิมญจ อหํ อังคารกาสุ ปตีสสามิ, ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺคณิสสามิ, มรณมตฺตํ วา ทุกฺขณ”ติ. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสณฺจิกฺขติ “อังคารกาสุปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขโย”ติ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปณฺณาย ทิสฺวา ฯเปฯ ตเมว อุกฺเพกฺขํ ภาเวติ.

[๔๖] เสยยถาปี คหปติ ปุริโส สุปินกํ ปสฺเสยฺย อารามรามณฺเวยกํ วณฺณรามณฺเวยกํ ภูมिरามณฺเวยกํ โปกฺขรณฺณรามณฺเวยกํ, โส ปฏิพุทฺโธ น ภิกฺขุ ปสฺเสยฺย.¹⁹ เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสณฺจิกฺขติ “สุปินฺนูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขโย”ติ ฯเปฯ ตเมว อุกฺเพกฺขํ ภาเวติ.

[๔๗] เสยยถาปี คหปติ ปุริโส ยาจิตกํ โภคํ ยาจิตฺวา ยานํ²⁰ โอโรเปยฺย²¹ ปวรมณฺณิณฺณทลํ, โส เตหิ ยาจิตเกหิ โภเคหิ ปุรฺกฺขโต ปริวฺจโต อนฺตรปาณํ ปฏิปฺชเชยฺย. ตเมนน ชโน ทิสฺวา เอวํ วเทยฺย “โภคี วต โภ ปุริโส, เอวํ กิร โภคินโน โภคานิ ภุญฺชนตี”ติ. ตเมนน สามิกายตถ ยตถเอว ปสฺเสยฺย, ตตถ ตตถเอว สานิ หเรยฺย. ตํ ก็ มณฺเฬสิ คหปติ ? อลํ นุ โข ตสฺส ปุริสสฺส อณฺเวยตฺตยาติ. เอวํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ ? สามินโน ทิ ภาณเต สานิ หรณตีติ. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏิสฺสณฺจิกฺขติ “ยาจิตฺวูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภิกฺขโย”ติ ฯเปฯ ตเมว อุกฺเพกฺขํ ภาเวติ.

[๔๘] เสยยถาปี คหปติ คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทุเร ติพฺโพ วณฺณสณฺโฑ, ตตรสฺส รุกฺโข สมปฺนณฺผลโล จ อุปปฺนณฺผลโล²² จ, น จสฺสุ กานิจิ ผลานิ ภูมียํ ปติตานิ. อถ ปุริโส อากจเฉยย ผลตฺถิโก ผลคเวสี ผลปริเยสนํ จรมาโน, โส ตํ วณฺณสณฺฑํ อชฺโฌคาเหตุวา ตํ รุกฺขํ ปสฺเสยฺย สมปฺนณฺผลญจ อุปปฺนณฺผลญจ, ตสฺส เอวมสฺส “อยํ โข รุกฺโข สมปฺนณฺผลโล จ อุปปฺนณฺผลโล จ, นตฺถิ จ กานิจิ ผลานิ ภูมียํ ปติตานิ, ชานามิ โข ปนาหํ รุกฺขํ อภिरุหิตุํ,²³ ยนฺนุนาหํ อิมํ รุกฺขํ อภिरุหิตฺวา²⁴ ยาวทตฺถญจ ชาเทยฺย. อจฺจนฺจคณฺจ ปุเรยฺยน”ติ. โส ตํ รุกฺขํ

¹⁹ ฉ.,ม. ปฏิปสฺเสยฺย

²⁰ ฉ.,ม. ยานํ วา

²¹ ฉ. โปริเสยฺย; ส.,อ.,ม. โปโรเสยฺย

²² อุปปฺนณฺผลโล

²³ ฉ.,ม.,อ. อารุหิตุํ; ส. อารุหิตุํ

²⁴ ฉ.,ม. อารุหิตฺวา

อภิรุหิตวา ยาวทตถยจ ขาเทยย, อุจจณคณจ ปุเรยย. อถ พุติโย ปุริโส อากจเฉยย ผลตถิโก
 ผลคเวสี ผลปรีเยสนํ จรมาโน ติณห์ กุธารี²⁵ อาทาย, โส ตํ วนสณฺฑํ อชโณคาเหตุวา ตํ
 รุกข์ ปสเสยย สมปนฺนผลยจ อุปปนฺนผลยจ, ตสส เอวมสส “อัย โข รุกฺโข สมปนฺนผลไ จ
 อุปปนฺนผลไ จ, นตถิ จ กานิจิ ผลานิ ภูมียํ ปติตานิ, น โข ปนาหํ ชานามิ รุกฺโข อภิรุหิตุ,
 ยนฺนุนาหํ อิมํ รุกฺโข มุลโต ฉตฺวา ยาวทตถยจ ขาเทยย, อุจจณคณจ ปุเรยยน”ติ. โส ตํ
 รุกฺโข มุลโตว ฉินฺนเทยย. ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ ? อมฺโก²⁶ โย โส ปุริโส ปจฺมํ รุกฺโข อารุโหห,
 สเจ โส น ชิปฺปเมว โอโรเหยย. ตสส โส รุกฺโข ปตฺตนโต หตถํ วา ภยฺเชยย, ปาหํ วา
 ภยฺเชยย, อณฺณตฺรํ วา อณฺณตฺรํ วา อจฺจปจฺจจํ ภยฺเชยย. โส ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจเฉยย,
 มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ. เอวํ ภนฺเต. เอวเมว โข คหปติ อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสยจิกฺขติ
 “รุกฺขผลูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทุกฺขา พหุปายาสา, อาทินโว เอตถ ภียโย”ติ. เอวเมตํ
 ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญา ยทิสฺวา, ยายํ อุเปกฺขา นานตฺตา นานตฺตสิดา, ตํ อภินิวัชเชตฺวา,
 ยายํ อุเปกฺขา เอกตฺตา เอกตฺตสิดา, ยตถ สพฺพโส โลกามิสฺสุปาทานา อปริเสสา นิรุชฌนฺติ,
 ตเมว อุเปกฺโข ภาวะติ.

[๔๙] ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมํเยว อนุตฺตรํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ
 อาคมม อนเกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยยถิํ ? เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาตีโย ๆเปฯ
 อิติ สาการํ สอฺกฺกเทสํ อนเกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.

ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมํเยว อนุตฺตรํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ อาคมม
 ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสฺเสน สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หิเน
 ปณฺเฑ สฺวณฺเณ ทฺพพฺณเณ สฺสคเต ทฺคคเต ๆเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ.

ส โข โส คหปติ อริยสาวโก อิมํเยว อนุตฺตรํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ อาคมม
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเชว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตฺตาวตฺตา โข คหปติ อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ
 โวหารสมฺมจฺเณโท โหติ.

[๕๐] ตํ ก็ มณฺณสิ คหปติ, ยถา อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา
 สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเณโท โหติ, อปิ นฺ ตวํ เอวรูปํ โวหารสมฺมจฺเณทํ อตฺตนิ สมฺนุสฺสสิดิ ? โก
 จาหํ ภนฺเต, โก จ อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเณโท ? อารกาหํ
 ภนฺเต อริยสฺส วินเย สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ โวหารสมฺมจฺเณทา. มยํ หิ ภนฺเต ปุพฺเพ
 อณฺณตฺตติเย ปรีพฺพาชเก อนาชาเนยว สมานเ อาชาเนยาดิ อมณฺณิมฺห, อนาชาเนยว สมานเ
 อาชาเนยโกชนํ โภชิมฺห, อนาชาเนยว สมานเ อาชาเนยจาเน จปิมฺห; ภิกฺขู ปน มยํ ภนฺเต
 อาชาเนยว สมานเ อนาชาเนยาดิ อมณฺณิมฺห, อาชาเนยว สมานเ อนาชาเนยโกชนํ โภชิมฺห,

²⁵ สยา.,กั.,ม. กุธารี

²⁶ สี่.,อ. อสุ

อาชานีเยว สมานะ อนาชาณียภูจฺจเน จปิมาห. อิทานิ ปน มยํ ภนฺเต อณฺณตติตฺติเย ปริพฺพาชเก
 อนาชาณียะว สมานะ อนาชาณียาติ ชานิสฺสาม, อนาชาณียะว สมานะ อนาชาณียโกชนํ
 โกชิสฺสาม,²⁷ อนาชาณียะว สมานะ อนาชาณียภูจฺจเน จเปสฺสาม; ภิกฺขุ ปน มยํ ภนฺเต
 อาชานีเยว สมานะ อาชานียาติ ชานิสฺสาม, อาชานีเยว สมานะ อาชานียโกชนํ โกชิสฺสาม,
 อาชานีเยว สมานะ อาชานียภูจฺจเน จเปสฺสาม. อชเนสิ วต เม ภนฺเต ภควา สมณฺเส
 สมณฺสเปมํ, สมณฺเส สมณฺสเปสํ, สมณฺเส สมณฺสคารวํ. อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต.
 เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกขุชิตํ วา อุกฺกขุชเยย, ปฏฺิจฺจนนํ วา วิวเรยฺย, มุฬฺหสฺส วา มคฺคํ
 อาจิกฺขเยย, อนธฺกาเร วา เถลปฺชฺโชตํ ธาเรยฺย “จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขณฺติ”ติ, เอวเมว²⁸
 โข ภนฺเต ภควตา อนนฺกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ
 ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสฺสณฺจ, อุปาสกํ มํ ภควา ธาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํ คตฺนติ.

โปตฺลียสฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ จตฺตถ.

๔. โปตฺลียสฺสุตฺร ว่าด้วยคหบดีชื่อโปตฺลียะ

[๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวอังคฺตตราปะชื่ออาปณะ แคว้น
 อังคฺตตราปะ ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยัง
 อาปณานิคม ทรงเที่ยวบิณฑบาตในอาปณานิคมแล้ว เสด็จกลับจากบิณฑบาตภายหลังเสวยพระกระยาหาร
 เสร็จแล้ว ทรงเข้าไปยังราวป่าแห่งหนึ่งเพื่อพักผ่อนกลางวัน แล้วประทับนั่งพักกลางวัน ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง
 แม้โปตฺลียคหบดีเองก็เช่นกัน นุ่งห่มเรียบร้อยกางร่มสวมรองเท้า เดินเที่ยวเล่นอยู่ ได้เข้าไปยังราวป่านั้นแล้ว
 เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วได้ยืน
 อยู่ ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโปตฺลียคหบดีว่า “คหบดี ที่นั่งมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์ ก็เชิญนั่ง
 เกิด”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเชิญอย่างนี้แล้ว โปตฺลียคหบดีโกรธ น้อยใจว่า “พระสมณโคดมตรัส
 เรียกเราด้วยคำว่า “คหบดี” จึงทำเฉยเสีย

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสเรียกโปตฺลียคหบดีว่า “คหบดี ที่นั่งมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์
 ก็เชิญนั่งเกิด”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเชิญอย่างนี้แล้ว โปตฺลียคหบดีโกรธ น้อยใจว่า “พระสมณโคดมตรัส
 เรียกเราด้วยคำว่า “คหบดี” จึงทำเฉยเสีย

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสเรียกโปตฺลียคหบดีว่า “คหบดี ที่นั่งมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์
 ก็เชิญนั่งเกิด”

²⁷ ฉ.,ม. โกเชสฺสาม

²⁸ ฉ.,ม. เอวเมว

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเชิญอย่างนี้แล้ว โปตลิกคหบดีโกรธ น้อยใจว่า “พระสมณโคดม ตรัสเรียกเราด้วยคำว่า “คหบดี” แล้วจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาค ว่า “ท่านพระโคดม พระดำรัสที่พระองค์ตรัสเรียกข้าพระองค์ด้วยคำว่า “คหบดี” นั้น ไม่เหมาะ ไม่ควรเลย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี กิริยาของท่าน ท่าทางของท่าน ลักษณะของท่านเหล่านั้น บ่งว่าเป็นกิริยา ท่าทาง ลักษณะของคหบดีอยู่”

“ใช่แล้ว ท่านพระโคดม แต่ข้าพระองค์ละทิ้งการงานทุกอย่างแล้ว ตัดขาดวัตรทุกอย่างแล้ว”

“คหบดี ท่านละทิ้งการงานทุกอย่าง ตัดขาดวัตรทุกอย่าง อย่างไรเล่า”

“ท่านพระโคดม ขอประทานวโรกาส ทรัพย์ก็ดี ธัญชาติก็ดี เงินก็ดี ทองก็ดี ที่มีอยู่ทั้งหมด ข้าพระองค์มอบให้เป็นมรดกแก่บุตรทั้งหลาย ข้าพระองค์ไม่ต้อง แะนะนำ ไม่ต้องตักเตือนพวกเขาในสิ่งนั้น ๆ ข้าพระองค์มีเพียงอาหารและเครื่องนุ่งห่ม ก็พอแล้ว ท่านพระโคดม ข้าพระองค์ละทิ้งการงานทุกอย่าง ตัดขาดวัตรทุกอย่าง อย่างนี้แล”

“คหบดี การตัดขาดวัตรที่ท่านพูดมา เป็นอย่างหนึ่ง แต่การตัดขาดวัตร ในอริยวินัย เป็นอีกอย่างหนึ่ง”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็การตัดขาดวัตรในอริยวินัย เป็นอย่างไรเล่า ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรม คือการตัดขาดวัตรใน อริยวินัย แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด”

“คหบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

โปตลิกคหบดีทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

การตัดวัตร ๘ ประการ

[๓๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี ธรรม ๘ ประการนี้ เป็นไปเพื่อการตัดขาดวัตร^{๒๙}ในอริยวินัย

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลพึงละการฆ่าสัตว์ได้ เพราะอาศัยการไม่ฆ่าสัตว์
๒. บุคคลพึงละการลักทรัพย์ได้ เพราะอาศัยการไม่ลักทรัพย์
๓. บุคคลพึงละการพูดเท็จได้ เพราะอาศัยการพูดจริง
๔. บุคคลพึงละการพูดส่อเสียดได้ เพราะอาศัยการไม่พูดส่อเสียด
๕. บุคคลพึงละความโลภคือความกำหนัดยินดีได้ เพราะอาศัยความไม่โลภ คือความไม่กำหนัดยินดี
๖. บุคคลพึงละการนินทาและการประทุษร้ายได้ เพราะอาศัยการไม่นินทา และการไม่ประทุษร้าย

๗. บุคคลพึงละความโกรธแค้นได้ เพราะอาศัยความไม่โกรธแค้น

๘. บุคคลพึงละความดื้อหมิ่นได้ เพราะอาศัยความไม่ดื้อหมิ่น

คหบดี ธรรม ๘ ประการนี้แล เรากล่าวโดยย่อ มิได้จำแนกให้พิสดาร ย่อมเป็นไปเพื่อการตัดขาดวัตรในอริยวินัย”

^{๒๙} **วัตร** มีความหมายหลายนัย คือ การเรียกชื่อ การบัญญัติ คำพูด และเจตนา ในที่นี้หมายถึงเจตนาวัตร (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๒/๓๐)

โพลีคหบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๘ ประการนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อ มิได้จำแนกให้พิสดาร ย่อมเป็นไปเพื่อการตัดขาดโอรส ในอริยวินัย ขอบพระทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดอนุเคราะห์จำแนกธรรม ๘ ประการนี้ให้พิสดารแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

โพลีคหบดีทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

[๓๓] “เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว “บุคคลพึงละการฆ่าสัตว์ได้ เพราะอาศัยการไม่ฆ่าสัตว์” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “เราเป็นผู้ฆ่าสัตว์เพราะเหตุแห่งสังโยชน์เหล่าใด เราพึงปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์เหล่านั้นเสีย

อนึ่ง เราเป็นผู้ฆ่าสัตว์ แม้ตนเองก็ยังดิ้นรนตนได้เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วติเตียนได้³⁰ เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย หลังจากตายแล้วทุกติเป็นอันหวังได้ เพราะการฆ่าสัตว์ เป็นปัจจัย” การฆ่าสัตว์นั่นเองเป็นสังโยชน์ เป็นนิรวณ³¹

อนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่าใด จะพึงเกิดขึ้นเพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย เมื่อบุคคลเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้น³² เหล่านั้น จะไม่มี คำที่เรากล่าวไว้ว่า “บุคคลพึงละการฆ่าสัตว์ได้ เพราะอาศัยการไม่ฆ่าสัตว์” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๔] เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว “บุคคลพึงละการลักทรัพย์ได้เพราะอาศัยการไม่ลักทรัพย์” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “เราเป็นผู้ลักทรัพย์เพราะเหตุแห่งสังโยชน์เหล่าใด เราพึงปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์เหล่านั้นเสีย

อนึ่ง เราเป็นผู้ลักทรัพย์ แม้ตนเองก็ยังดิ้นรนตนได้เพราะการลักทรัพย์เป็นปัจจัย ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วพึงติเตียนได้เพราะการลักทรัพย์เป็นปัจจัย หลังจากตายแล้วทุกติเป็นอันหวังได้เพราะการลักทรัพย์เป็นปัจจัย” การลักทรัพย์นั่นเองเป็นสังโยชน์ เป็นนิรวณ

อนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่าใด จะพึงเกิดขึ้นเพราะการลักทรัพย์เป็นปัจจัย เมื่อบุคคลเว้นขาดจากการลักทรัพย์แล้ว อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่านั้น จะไม่มี คำที่เรากล่าวไว้ว่า “บุคคลพึงละการ ลักทรัพย์ได้ เพราะอาศัยการไม่ลักทรัพย์” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๕] เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว “บุคคลพึงละการพูดเท็จได้ เพราะอาศัยการพูดจริง” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

³⁰ ติเตียนได้ หมายถึงตนเองดิ้นรนตนเองได้ว่า “เราบวชในศาสนาของผู้ไม่ปลงชีวิตสัตว์แม้แต่มดตำ มดแดง ยังไม่อาจจดเว้น แม้เพียงปาณาติบาตได้ จะบวชไปทำไมกัน” ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วติเตียนได้ว่า “เราบวชในศาสนาเห็นปานนี้แล้ว ยังไม่อาจจดเว้น แม้เพียงปาณาติบาตได้ เราจะบวชไปทำไม” (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๓/๓๑)

³¹ เป็นสังโยชน์ เป็นนิรวณ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสังโยชน์ ๑๐ ประการ หรือนิรวณ ๕ ประการ แต่หมายถึงธรรมเป็นเครื่องปิดกั้น ๘ ประการข้างต้น ตรัสไว้ด้วยอำนาจเทศนา (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๓/๓๑)

³² อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้น มี อธิบายว่า คำว่า อาสวะ หมายถึงอวิชชาสวะซึ่งเกิดเพราะปาณาติบาต เป็นต้นเหตุ ความเร่าร้อน หมายถึงความเร่าร้อนเพราะกิเลส และความเร่าร้อนที่เป็นวิบาก ความคับแค้น หมายถึงทุกข์ เพราะกิเลส และทุกข์ที่เป็นวิบาก (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๓/๓๑)

หลังจากตายแล้วทุกติเป็นอันหวังได้เพราะการนิทาและการประทุษร้ายเป็นปัจจัย” การนิทาและการประทุษร้ายนั่นเองเป็นสังโยชน์ เป็นนิวรณ

อนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่าใด จะพึงเกิดขึ้น เพราะการนิทาและการประทุษร้ายเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่มีการนิทาและการประทุษร้าย อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่านั้นจะไม่มี คำที่เรา กล่าวไว้ว่า “บุคคลพึงละการนิทาและการประทุษร้ายได้ เพราะอาศัยการไม่นิทาและการไม่ประทุษร้าย” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๙] เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว “บุคคลพึงละความโกรธแค้นได้ เพราะอาศัยความไม่โกรธแค้น” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “เราเป็นผู้มีความ โกรธแค้น เพราะเหตุแห่งสังโยชน์เหล่าใด เราพึงปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์ เหล่านั้นเสีย

อนึ่ง เราเป็นผู้มีความโกรธแค้น แม้ตนเองก็ยังดิเียนตนได้เพราะความโกรธแค้นเป็นปัจจัย ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วพึงติเตียนได้เพราะความโกรธแค้นเป็นปัจจัย หลังจากตายแล้วทุกติเป็นอันหวังได้ เพราะความโกรธแค้นเป็นปัจจัย” ความโกรธแค้นนั่นเองเป็นสังโยชน์ เป็นนิวรณ

อนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่าใด จะพึงเกิดขึ้นเพราะความโกรธแค้นเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่มีความโกรธแค้น อาสวะและความเร่าร้อน ที่ทำความโกรธแค้นเหล่านั้นจะไม่มี คำที่เรา กล่าวไว้ว่า “บุคคลพึงละความโกรธแค้นได้ เพราะอาศัยความไม่โกรธแค้น” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๔๐] เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว “บุคคลพึงละความดูหมิ่นได้ เพราะอาศัยความไม่ดูหมิ่น” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “เราเป็นผู้ดูหมิ่นเพราะเหตุแห่งสังโยชน์เหล่าใด เราพึงปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์เหล่านั้นเสีย

อนึ่ง เราเป็นผู้ดูหมิ่น แม้ตนเองก็ยังดิเียนตนได้เพราะความดูหมิ่นเป็นปัจจัย ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วพึงติเตียนได้เพราะความดูหมิ่นเป็นปัจจัย หลังจากตายแล้วทุกติเป็นอันหวังได้เพราะความดูหมิ่นเป็นปัจจัย” ความดูหมิ่นนั่นเองเป็นสังโยชน์ เป็นนิวรณ

อนึ่ง อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่าใด จะพึงเกิดขึ้นเพราะความดูหมิ่นเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่ดูหมิ่น อาสวะและความเร่าร้อนที่ทำความคับแค้นเหล่านั้นจะไม่มี คำที่เรา กล่าวไว้ว่า “บุคคลพึงละความดูหมิ่นได้ เพราะอาศัยความไม่ดูหมิ่น” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๔๑] คหบดี ธรรม ๘ ประการที่เป็นไปเพื่อละ เพื่อตัดขาดโวหารในอริยวินัย เรากล่าวไว้โดยย่อ จำแนกไว้แล้วโดยพิสดาร แต่เพียงเท่านี้ยังไม่ถือว่าเป็นการตัดขาดโวหารทั้งสิ้นได้ครบถ้วนโดยประการทั้งปวงในอริยวินัย”

โบทลิกคหบดีทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อย่างไรก็ตามแล้ว จังจะถือว่าเป็นการตัดขาดโวหารทั้งสิ้น ได้ครบถ้วนโดยประการทั้งปวงในอริยวินัย ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ โดยวิธีที่จะตัดขาด โวหารทั้งสิ้นได้ครบถ้วนโดยประการทั้งปวงในอริยวินัยด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “คหบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

โบทลิกคหบดีทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

โทษแห่งกาม ๗ ประการ

[๔๒] “คหบดี เปรียบเหมือนสุนัขที่กำลังหิวโซ ยืนอยู่ใกล้เขียงของคนฆ่าโค คนฆ่าโคหรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ชำนาญ โยนโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้ว แต่มีเลือดติดอยู่บ้างไปให้มัน ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร สุนัขตัวนั้นเมื่อแตะโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้ว แต่มีเลือดติดอยู่บ้างนั้น จะบรรเทาความหิวได้บ้างไหม”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ชื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้วนั้น แม้จะมีเลือดติดอยู่บ้าง สุนัขนั้นก็จะมีเพียงความเหน็ดเหนื่อยและความหิวมากขึ้นอีก พระพุทธเจ้าข้า”

“คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว³³ ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

[๔๓] คหบดี เปรียบเหมือนนกแร้ง นกตะกรุม หรือนกเหยี่ยว คบขืนเนื้อบินไป ผูกนกแร้งก็ดี ผูกนกตะกรุมก็ดี ผูกนกเหยี่ยวก็ดี พวกมันเฝ้าเข้าไปรุมจิกทั้ง ขืนเนื้อนั้น ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร ถ้า นกแร้ง นกตะกรุม หรือนกเหยี่ยวนั้น ไม่รับปล่อยขืนเนื้อนั้นเสีย มันอาจถึงตาย หรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะขืนเนื้อนั้นเป็นเหตุไฉน”

“ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

“คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยขืนเนื้อ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

[๔๔] คหบดี เปรียบเหมือนบุรุษถือคบหญาที่ไฟติดลูกโซนเดินทวนลมไป ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร ถ้าบุรุษนั้นไม่รับปล่อยคบหญา ที่มีไฟติดลูกโซนนั่นเสีย คบหญาที่มีไฟติดลูกโซนนั่นก็จะพึงไหม้มือ ไหม้แขน หรืออวัยวะน้อยใหญ่ ส่วนใดส่วนหนึ่งของเขา เขาอาจถึงตาย หรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะคบเพลิงนั้นเป็นเหตุไฉน”

“ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

“คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยคบเพลิง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษของกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ฯลฯ เจริญอุเบกขา...

[๔๕] คหบดี เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงมีความลึกกว่า ๑ ศอกบุรุษ เต็มด้วยถ่านเพลิงที่ปราศจากเปลว ปราศจากควัน ลำดับนั้น บุรุษผู้หนึ่งเป็นคนรักชีวิต ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์มาจนถึงเข้า มีชาย ๒ คนเป็นคนแข็งแรงช่วยกัน จับแขนเขาข้างละคนอุ้มเข้าไปยังหลุมถ่านเพลิง ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร คนผู้นั้นจะพึงน้อมกายเข้าไปอย่างนั้น ไฉน”

“ไม่ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

³³ อุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว หมายถึงอุเบกขาในฉนาคที่ ๔ (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๒/๓๓)

“ซื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะบุรุษผู้นั้นรู้ว่า “ถ้าเราจักตกลงไปยังหลุมถ่านเพลิงนี้ อาจถึงตายหรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะหลุมถ่านเพลิงนั้นเป็นเหตุ” พระพุทธเจ้าข้า”

“คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษของกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ฯลฯ เจริญอุเบกขา...

[๔๖] คหบดี คนฝันเห็นสวน ป่า สถานที่ สระโบกขรณี ที่น่ารื่นรมย์ เขาตื่นขึ้นมาก็ไม่เห็นอะไรเลย แม้ฝันใด อริยสาวกก็ฉันนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยความฝัน มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง ฯลฯ เจริญอุเบกขา...

[๔๗] คหบดี เปรียบเหมือนคนยืมทรัพย์สมบัติคือแก้วมณีและกษัตริย์อย่างดี (ของบุคคลอื่น) นั่งยานพาหนะไป เขาสวมใส่ทรัพย์สมบัติที่ตนยืมมาไว้รอบตัว เดินไประหว่างร้านค้าในตลาด ประชาชนเห็นเขาแล้วก็ชูปิณฑกอย่างนี้ว่า “คนนี้ รวยจริง พวกคนรวยเขาใช้สอยสมบัติกันอย่างนี้เอง” พวกเจ้าของพบเขา ณ ที่ใด ที่หนึ่งเข้า ก็จะมีพินาเอาของของตนคืนไปในที่นั้น ๆ ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร. สมควรไหมกับการที่คนผู้นั้นไม่แสดงอาการหวงแหนในทรัพย์สมบัติ”

“สมควร พระพุทธเจ้าข้า”

“ซื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะเจ้าของ(มีสิทธิ) จะนำของของตนคืนไป พระพุทธเจ้าข้า”

“คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยของยืม มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ฯลฯ เจริญอุเบกขา...

[๔๘] คหบดี เปรียบเหมือนรวป่าใหญ่ไม่ไกลจากหมู่บ้านหรือนิคม ต้นไม้ในรวป่านั้นมีผลดกดาษดื่น แต่ยังไม่หล่นลงมาเลยสักผลเดียว ชายคนหนึ่งผู้ต้องการผลไม้ เทียวเสาะแสวงหาผลไม้ เขามาถึงรวป่านั้น เห็นต้นไม้ที่มีผลดก ดาษดื่นนั้น เขาคิดอย่างนี้ว่า “ต้นไม้ไม่มีผลดกดาษดื่น แต่ไม่มีผลหล่นลงมาสักผลเดียว แต่เราวิธีปีนขึ้นต้นไม้ ทางที่ดี เราควรปีนขึ้นต้นไม้แล้วกินพออิ่ม และใส่พกให้เต็ม” เขาจึงปีนขึ้นต้นไม้แล้วกินพออิ่มและใส่พกให้เต็ม ต่อมา ชายคนที่ ๒ ต้องการผลไม้ถ่อหวานที่คมกริบเทียวเสาะแสวงหาผลไม้ เขามาถึงรวป่านั้น เห็นต้นไม้ที่มีผลดกดาษดื่น เขาคิดอย่างนี้ว่า “ต้นไม้ไม่มีผลดกดาษดื่น แต่ไม่มีผลหล่นลงมาสักผลเดียว และเราก็ไม่รู้วิธีปีนขึ้นต้นไม้ ทางที่ดี เราควรจะตัดต้นไม้ที่โคนต้น แล้วกินพออิ่มและใส่พกให้เต็ม” เขาจึงตัดต้นไม้ที่โคนต้น ท่านเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไรชายคนแรกโน้นที่ปีนขึ้นต้นไม้ก่อน ถ้าไม่รับลงมา ต้นไม้ก็ล้มทับมือเท้า หรืออวัยวะน้อยใหญ่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเขาหักได้ เขาอาจถึงตายหรือได้รับทุกข์ ปางตาย เพราะต้นไม้เป็นเหตุใช้ไหม”

“ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยผลไม้ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษของกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกันแล้ว เจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

วิชา ๓

[๔๙] คหบดี อริยสาวกนี้นั้นแล อาศัยจตุตถฌานที่มีสติบริสุทธิ์เพราะ อุเบกขาอันยอดเยี่ยมนี้ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ^{๓๔} เธอระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้

อริยสาวกนี้นั้นแล อาศัยจตุตถฌานที่มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอันยอดเยี่ยมนี้ เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและ เกิดไม่ดี ฯลฯ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล

อริยสาวกนี้นั้นแล อาศัยจตุตถฌานที่มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอันยอดเยี่ยมนี้ ทำให้แจ้ง เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

คหบดี เพียงเท่านั้นแล ชื่อว่าเป็นการตัดขาดโอรสทั้งสิ้นได้ครบถ้วนโดยประการ ทั้งปวงใน อริยวินัย

โปตลยคหบดีประกาศตนเป็นอุบาสก

[๕๐] คหบดี ท่านเข้าใจความข้อนี้ว่าอย่างไร ท่านพิจารณาเห็นการตัดขาด โอรสเห็นปานนี้ ในตน เหมือนการตัดขาดโอรสทั้งสิ้นได้ครบถ้วนโดยประการทั้งปวง ในอริยวินัย กระนั้นหรือ”

โปตลยคหบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พิจารณาเห็นเช่นนั้น กระไรได้ ข้าข้าพระองค์ยังกลับเป็นผู้ไกลจากการตัดขาดโอรสทั้งสิ้นได้ครบถ้วน โดยประการทั้งปวงในอริยวินัยเสียอีก เพราะเมื่อก่อนข้าพระองค์เข้าใจผิดพวกอัญเดียรฉัตร บริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงว่า “เป็นผู้รู้ทั่วถึง” ได้คบหา พวกอัญเดียรฉัตรบริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงว่า “คบหาบุคคลผู้รู้ทั่วถึง” ได้ยกย่องพวกอัญเดียรฉัตรบริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งบุคคลผู้รู้ทั่วถึง แต่กลับเข้าใจภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงว่า “เป็นผู้ไม่รู้ทั่วถึง” ได้คบหา ภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงว่า “คบหาบุคคลผู้ไม่รู้ทั่วถึง” ได้ตั้งภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งบุคคลผู้ไม่รู้ทั่วถึง แต่บัดนี้ ข้าพระองค์รู้จักพวกอัญเดียรฉัตรบริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงว่า “เป็นผู้ไม่รู้ทั่วถึง” คบหาพวกอัญเดียรฉัตรบริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงว่า “คบหาบุคคลผู้ไม่รู้ทั่วถึง” ตั้งพวกอัญเดียรฉัตรบริพาชกผู้ไม่รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งบุคคลผู้ ไม่รู้ทั่วถึง แต่รู้จักภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงว่า “เป็นผู้รู้ทั่วถึง” คบหาภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงว่า “คบหาบุคคลผู้รู้ทั่วถึง” ตั้งภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งบุคคลผู้รู้ทั่วถึง พระผู้มีพระภาคทรงทำความรักสมณะให้เกิดในหมู่สมณะ ทรงทำความเลื่อมใส สมณะให้เกิดในหมู่สมณะ ทรงทำความเคารพสมณะให้เกิดในหมู่สมณะ แก่ข้าพระองค์ แล้วหนอ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า “คนมี ตาดีจักเห็นรูปได้” ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พร้อมทั้งพระธรรมและ พระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต” ดังนี้แล

โปตลยสูตรที่ ๔ จบ

^{๓๔} ดูเนื้อความเต็มข้อ ๑๔ หน้า ๑๗ ในเล่มนี้